

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна ЛЕМАШКАЛО

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	усі
Спеціальність	усі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	усі

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри
соціальної економіки

Галина НАЗАРОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри соціальної економіки

Протокол № 1 від 07. 09. 2022 р.

Розробник(и):

Степанова Ека Рамінівна, к.е.н., доцент.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

«Соціальний захист різних груп населення» є обов'язковою навчальною дисципліною студентів спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» першого (бакалаврського) рівня.

Актуальність вивчення дисципліни «Соціальний захист різних груп населення» обумовлена необхідністю оволодіння основами соціального захисту, перш за все, – нормативно-правової бази соціального захисту різних груп населення.

Об'єктом навчальної дисципліни є основні складові елементи соціального захисту населення.

Предмет навчальної дисципліни – нормативно-правова база соціального захисту населення.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів знань з теорії соціального захисту, стратегії держави щодо забезпечення населення відповідними видами соціальних послуг та соціальної допомоги різним групам населення, фінансового механізму соціального захисту, а також набуття практичних навичок розрахунку деяких видів соціальної допомоги громадянам, які за законом мають право на її отримання

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	2-4
Семестр	3-8
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	іспит

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Соціальна та економічна історія України	Міжнародні соціальні інституції та програми
Державне регулювання соціальної сфери	Соціальна економіка та політика
Основи соціальної політики	Соціальний захист та соціальне страхування

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні.
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	
Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	
Здатність аналізувати суспільні процеси пов'язані з соціальним розвитком держави.	

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Соціальний захист і соціальна політика

Тема 1. Соціальний захист населення як форма реалізації державної соціальної політики

1.1. Сутність поняття «соціальний захист населення». Визначено сутність поняття «соціальний захист населення». Розглянуто визначення категорії «соціальний захист» в працях вітчизняних вчених.

1.2. Еволюція систем соціального захисту населення у світі. Відображено еволюцію систем соціального захисту населення у світі.

1.3. Формування системи соціального захисту населення в Україні. Досліджено формування системи соціального захисту населення в Україні. Виокремлено зобов'язання держави щодо соціального захисту окремих верств населення. Складові системи соціального захисту.

Тема 2. Соціальна політика держави

2.1. Сутність соціальної політики, її правове та фінансове забезпечення. Визначена сутність соціальної політики, її правове та фінансове забезпечення: об'єкт, мета, завдання та принципи соціальної політики.

2.2. Моделі соціальної політики у світі. Моделі соціальної політики та їх основні складові елементи.

2.3. Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти. Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти. Критерії державних соціальних нормативів та їх класифікація.

Тема 3. Державне регулювання соціального захисту населення

3.1. Органи державної влади, їхня роль в організації соціального захисту населення. Визначено органи державної влади, їх роль в організації соціального захисту населення на чотирьох рівнях управління.

3.2. Міністерство соціальної політики: основні завдання, права, функції та напрями діяльності. Завдання та функції Міністерства соціальної політики.

3.3. Місцеві органи соціального захисту населення, їхнє призначення і завдання. Основні завдання місцевих органів соціального захисту населення.

3.4. Недержавні інститути: їхнє значення в наданні соціального захисту населенню. Перелік недержавних соціальних інститутів та їх роль у системі соціального захисту населення.

Тема 4. Соціальне партнерство та соціальна відповідальність

4.1. Сутність соціального партнерства. Сутність соціального партнерства: суб'єкти, мета, завдання та принципи.

4.2. Види та моделі соціального партнерства. Рівні соціального партнерства. Види та моделі соціального партнерства.

4.3. Реалізація принципів соціальної відповідальності в сучасному менеджменті: Україна та світ. Приклади соціально відповідального бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність.

Тема 5. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в зарубіжних країнах

5.1. Зарубіжний досвід Франції. Досліджено зарубіжний досвід Франції: її пенсійне, медичне забезпечення, система підтримки сім'ї та допомога по безробіттю.

5.2. Досвід Великобританії в системі соціального захисту населення. Специфіка соціального захисту населення. Структура фінансування соціального захисту. Національне товариство попередження жорстокого ставлення до дітей.

5.3. Швецький досвід соціального захисту населення. Система страхування від безробіття. Скандинавська модель соціального захисту. Програма житлового будівництва.

5.4. *Зарубіжний досвід США в системі розвитку соціального захисту населення.* Лібералізм американської моделі соціального захисту. Заходи щодо подолання бідності серед населення.

Тема 6. Моделі соціального захисту населення

6.1. *Модель соціального захисту Скандинавських країн.* Модель соціального захисту Скандинавських країн та її основні елементи: вільний ринок та глобалізація, економічна рівність, оподаткування.

6.2. *Інституціональна (континентальна) модель соціального захисту.* Особливості допомоги від держави. Принцип соціального страхування. Система колективної відповідальності перед державою.

6.3. *Англосаксонська модель.* Англосаксонська модель: її сутність та принципи.

6.4. *Південно-європейська модель соціального захисту населення.* Рудиментарність моделі. Асиметрична структура соціальних видатків.

Змістовий модуль 2. Система соціального захисту різних груп населення

Тема 7. Державна допомога сім'ям із дітьми

7.1. *Державна допомога сім'ям з дітьми.* Державна допомога сім'ям з дітьми, визначення основних складових та понять, видів допомоги сім'ям з дітьми.

7.2. *Соціальна підтримка жінок.* Соціальна підтримка жінок: допомога жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами, допомога при усиновленні дитини, допомога одиноким матерям.

7.3. *Допомога сім'ям на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування.* Різниця понять «опіка» та «піклування». Розміри відповідних допомог. Порядок та умови виплати допомоги.

7.4. *Державна підтримка багатодітних сімей.* Сутність багатодітної родини. Документи, що підтверджують статус багатодітної родини. Пільги для багатодітних сімей, передбачені законодавством.

Тема 8. Соціальний захист дітей та молоді

8.1. *Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.* Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: сутність та види державної допомоги.

8.2. *Соціальна підтримка молоді.* Соціальна підтримка молоді: основні визначення, принципи та освітньо-культурний розвиток.

8.3. *Зарубіжний досвід у розв'язанні проблеми сирітства.* Зарубіжний досвід у розв'язанні проблем сирітства: досвід Франції, Італії, Великої Британії, Швеції та Польщі.

Тема 9. Державна допомога малозабезпеченим сім'ям

9.1. *Охорона сім'ї як один із головних напрямків соціальної політики держави.* Охорона сім'ї як один із головних напрямків соціальної політики держави: сутність, принципи та основні функції сім'ї, умови укладання та розірвання шлюбу.

9.2. *Державна допомога малозабезпеченим сім'ям.* Державна допомога малозабезпеченим сім'ям. Випадки обмеження права на державну соціальну допомогу та випадки, коли допомога не призначається.

9.3. *Сучасний стан правового забезпечення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.* Правове регулювання соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. Загальна декларація прав людини. Європейська соціальна хартія. Конвенції МОП.

Тема 10. Соціальний захист окремих верств населення

10.1. *Соціальний захист непрацездатних громадян.* Розглянуто соціальний захист непрацездатних громадян. Державна допомога особам з інвалідністю, особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю. Ветерани праці: пільги та статус ветерана праці.

10.2. Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Основні принципи, на яких базується державна політика в галузі соціального захисту потерпілих від Чорнобильської катастрофи.

Тема 11. Соціальний захист пільгових категорій громадян

11.1. Соціальний захист багатодітних сімей. Розглянуто аспекти соціального захисту багатодітних сімей. Пільги для багатодітних сімей та можливості їх отримання. Визначено нормативно-правові акти, що регулюють процес надання пільг.

11.2. Учасники бойових дій, а також особи, прирівняні до них (в тому числі й учасники АТО). Перелік пільг для учасників АТО. Соціальний захист учасників бойових дій та учасників АТО

Тема 12. Міжнародні механізми соціального захисту населення

12.1. Роль Міжнародної організації праці та інших міжнародних організацій у захисті соціальних прав людини. Досліджено роль Міжнародної організації праці (МОП) та інших міжнародних організацій у захисті соціальних прав людини.

12.2. Розвиток національних систем соціального захисту населення у світі. Розглянуто розвиток національних систем соціального захисту населення у світі.

12.3. Міжнародні соціальні стандарти. Міжнародні соціальні стандарти, їх сутність, мета та класифікація.

Перелік практичних (семінарських) / лабораторних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни «Соціальний захист різних груп населення» використовуються традиційні методики інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості, а також сучасні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції, міні-лекції, дискусії, ділові ігри, роботу в малих групах.

Для реалізації визначених компетентностей освітньої програми та активізації освітнього процесу на практичних заняттях з дисципліни «Соціальний захист різних груп населення» передбачено застосування таких методів навчання як: міні-лекції (Тема 1, 7, 8, 12), семінари-дискусії (Тема 2, 3, 6, 9, 11), ділові ігри (Тема 4, 10), проблемні лекції (Тема 5).

Під час проведення лекційних та практичних занять використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивні, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький методи викладання.

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних і семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти екзамен, – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену згідно з графіком навчального процесу (максимальний бал, який можна отримати на екзамені, – 40; мінімальний бал, що дозволяє успішно скласти екзамен, – 25).

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

За роботу на лекційному занятті студент може отримати додатковий бал наприкінці семестру

за умов присутності на відео-лекціях.

За роботу на практичному занятті студент може отримати 5 балів за умови виконання практичних завдань (усього 30 балів за семестр).

Під час перевірки викладачем домашнього завдання оцінюється якість засвоєного матеріалу на лекційних та практичних заняттях.

На семінарських заняттях оцінюється участь студента в обговоренні питань семінарського заняття (20 балів за семестр), усні доповіді, проводяться експрес-опитування та підсумкова письмова контрольна робота (10 балів за семестр).

Поточний контроль успішності навчання у формі перевірки доповіді за заданою тематикою здійснюється 4 рази за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за доповідь – 5 бали (усього 20 балів за семестр), її можна отримати, якщо доповідь має логічну структуру, висновки є аргументованими, теоретичний матеріал викладений вільно із розумінням основних понять.

Поточний контроль успішності навчання у формі проведення письмової контрольної роботи (тестування) здійснюється на практичному занятті 2 рази за семестр. Максимальна оцінка – 5 (усього 10 балів за семестр).

Позааудиторна самостійна робота студента (СРС) в межах навчальної дисципліни «Соціальний захист різних груп населення» включає: опрацювання лекційного матеріалу, поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань, про які викладач повідомляє студентів; пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; підготовку доповідей; перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт; систематизацію вивченого матеріалу для підготовки до семестрового екзамену. Результати СРС перевіряються і оцінюються під час аудиторного поточного контролю – усних опитувань, доповідей і письмових робіт.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається з 4-х завдань (1 блоку тестів, 1 стереотипне, 1 діагностичне та 1 евристичне завдання), які дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента та рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної «Відомості обліку успішності».

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання	Форми оцінювання	Мак бал
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Соціальний захист і соціальна політика			
ТЕМА 1. Соціальний захист населення як форма реалізації державної соціальної політики	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекції 1 та 2 за питаннями: 1. Сутність поняття «соціальний захист населення». 2. Еволюція систем соціального захисту населення. 3. Формування системи соціального захисту населення	Активна робота на лекції	
	Практична робота 1. Вправа "Асоціації", проходження тесту на визначення емоційного інтелекту	Виконання практичної роботи	
	<i>Самостійна робота</i>		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття			
ТЕМА 2. Соціальна політика держави	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекції 3 та 4 за питаннями: 1. Сутність соціальної політики, її правове та фінансове забезпечення. 2. Моделі соціальної політики у світі. 3. Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти	Активна робота на лекції	
	Практична робота 2 та 3. Вирішення задач, спрямованих на розрахунок індексу людського розвитку	Виконання практичної роботи	5
	<i>Самостійна робота</i>		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття			
ТЕМА 3. Державне регулювання соціального захисту населення	<i>Аудиторна робота</i>		
	Лекція 5 за питаннями: 1. Органи державної влади, їхня роль в організації соціального захисту населення. 2. Міністерство соціальної політики: основні завдання, права, функції та напрями діяльності 3. Місцеві органи соціального захисту населення, їхнє призначення і завдання. 4. Недержавні інститути: їхнє значення в наданні соціального захисту населенню.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 4. Семінарське заняття за темою 3	Виконання практичної роботи	5
		Доповідь	5
	<i>Самостійна робота</i>		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття			
ТЕМА 4. Соціальне партнерство та соціальна відповідальність	Лекція 6 за питаннями: 1. Сутність соціального партнерства. 2. Види та моделі соціального партнерства. 3. Реалізація принципів соціальної відповідальності в сучасному менеджменті: Україна та світ	Активна робота на лекції	

ь	Практична робота 5. Ділова гра "Запобігання соціально-трудоному конфлікту щодо скорочення штатів	Виконання практичної роботи	
	Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття		
ТЕМА 5. Становлення та розвиток системи соціального захисту населення в зарубіжних країнах	Лекція 7 за питаннями: 1. Зарубіжний досвід Франції. 2. Досвід Великобританії в системі соціального захисту населення. 3. Шведський досвід соціального захисту населення. 4. Зарубіжний досвід США в системі розвитку соціального захисту населення.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 6. Семінарське заняття за темою 5.	Виконання практичної роботи	5
		Доповідь	5
	Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до колоквіуму заняття		
ТЕМА 6. Моделі соціального захисту населення	Лекція 8 за питаннями: 1. Модель соціального захисту Скандинавських країн. 2. Інституціональна (континентальна) модель соціального захисту. 3. Англосаксонська модель. 4. Південно-європейська модель соціального захисту населення.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 7. 1. Скласти перелік міжнародних неурядових організацій, відомих вам з різних джерел	Колоквіум	5
		Самостійна робота	
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття		
Змістовий модуль 2. Система соціального захисту різних груп населення			
ТЕМА 7. Державна допомога сім'ям з дітьми	Аудиторна робота		
	Лекції 9 за питаннями: 1. Державна допомога сім'ям з дітьми. 2. Соціальна підтримка жінок. 3. Допомога сім'ям на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування. 4. Державна підтримка багатодітних сімей	Активна робота на лекції	
	Практична робота 8. 1. Семінарське заняття за темою 7.	Виконання практичної роботи	5
		Доповідь	5
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття			
ТЕМА 8. Соціальний захист дітей та молоді	Лекції 10 за питаннями: 1. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківських прав. 2. Соціальна підтримка молоді. 3. Зарубіжний досвід у розв'язанні проблеми сирітства.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 9. Семінарське заняття за темою 8.	Виконання практичної роботи	5
		Доповідь	
	Самостійна робота		
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття			

ТЕМА 9. Державна допомога малозабезпеченим сім'ям	Лекції 11 за питанням: 1. Охорона сім'ї як один із головних напрямків соціальної політики держави. 2. Державна допомога малозабезпеченим сім'ям. 3. Сучасний стан правового забезпечення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям в Україні.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 10. Вирішення практичних завдань, які спрямовані на закріплення знань з вивченої теми.	Виконання практичної роботи	5
	Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до ділової гри		
ТЕМА 10. Соціальний захист різних верств населення	Лекції 12 за питаннями: 1. Соціальний захист непрацевдатних громадян. 2. Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. 3. Соціальний захист населення, яке постраждало внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 11. Ділова гра "Соціальний захист людей із обмеженими можливостями"		
	Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до колоквиуму		
ТЕМА 11. Соціальний захист пільгових категорій громадян	Лекції 13 за питаннями: 1. Соціальний захист багатодітних сімей. 2. Учасники бойових дій, а також особи, прирівняні до них (в тому числі й учасники АТО)	Активна робота на лекції	
	Практична робота 12. Які закони та нормативно-правові акти регулюють соціальний захист багатодітних сімей? Відповідь оформити у вигляді таблиці.	Виконання практичної роботи	5
	Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до колоквиуму		
ТЕМА 12. Міжнародні механізми соціального захисту населення	Лекції 13 за питаннями: 1. Роль Міжнародної організації праці та інших міжнародних організацій у захисті соціальних прав людини. 2. Розвиток національних систем соціального захисту населення. 3. Міжнародні соціальні стандарти.	Активна робота на лекції	
	Практична робота 13. Написання підсумкової контрольної роботи (Колоквиум 2)	Колоквиум	5
	Самостійна робота		
	Підготовка до написання іспиту		
Іспит		40	
Усього		100	

Рекомендована література

Основна

1. Зайнятість, праця та соціальний захист населення: вітчизняний та зарубіжний досвід // за ред. к.е.н., професора Т. М. Кір'ян. – Київ : 2018. – 245 с.

2. Соціальна економіка : навч. посіб. / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Ю. В. Сотникова, Н. В. Аграмакова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 275 с.
3. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч. Ч. 1. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. – Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2018. – 256 с

Додаткова

4. Соціальний захист населення: зміст категорії та відповідність викликам глобалізації / В.Р. Філіпчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету, випуск 20, частина 3. – Ужгород, 2018. – С. 106-110.
5. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч. Ч. 2. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / за заг. ред. Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. – Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2018. – 352 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

6. Державна соцдопомога малозабезпеченим сім'ям у 2021 році. Інфографіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3184158-derzavna-socdopomoga-malozabezpecenim-simam-u-2021-roci-infografika.html
7. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>
8. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>
9. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
10. Закон України «Про пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>
11. Закон України «Про прожитковий мінімум» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text>
12. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>
13. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
14. Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/>
15. Офіційний сайт Державної служби у справах ветеранів війни та учасників АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsvv.gov.ua/normatyvno-pravova-baza.html>.
16. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/>
17. Рейтинг стран мира по индексу уровня образования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>
18. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
19. ПНС навчальної дисципліни «Соціальний захист різних груп населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=7718>